

RECHTER JAN VAN DER DOES

De ontneming door mr. Stapel

Zoals een verhaal nooit getrouw de werkelijkheid weergeeft, maar hooguit een gestileerde versie, zo heeft een rechtszitting weliswaar banden met het werkelijke leven, maar valt zij niet met dat leven samen. Het leven is er gefileerd en teruggebracht tot de bestanddelen van een dagvaarding. Daarmee levert de weergave ter zitting in wezen een gefingeerde werkelijkheid op. Het is niet onwaar, maar het is niet alles.

Is dit een probleem? Nee. Het gaat goed zolang de spelers in het ritueel de spanning voor ogen houden. De waarheidsvinding is gericht op heling van de inbreuk op de rechtsorde, en niet op geschiedschrijving. Als een advocaat een cliënt meedeelt dat een bepaald argument, hoewel waar, niet relevant is voor de procedure, dan is hij deelnemer aan deze fictie. Tot zover geen problemen. Maar soms gaat het verder en zijn de dingen niet wat ze zijn. Dat is gemakkelijker gezegd dan geaccepteerd.

Het oprollen van een cocaïne lijn tussen Curaçao en Nederland vormde het sluitstuk van een jarenlang politieonderzoek waarbij zeer minutieus alle handelingen in kaart waren gebracht. Er was eindeloos geobserveerd en gefotografeerd en afgeluisterd. Urenlange telefoontaps waren op cd's veiliggesteld, waarbij in de gesprekken de cocaïne steevast met het woord 'bananen' werd aangeduid.

Toen volgden de aanhoudingen. Het was een gecoördineerde actie op diverse internationale luchthavens. De koeriers waren nog in het bezit van de verdovende middelen. De hoofdverdachte werd van zijn bed gelicht. Een hopeloze zaak voor de verdediging, zo leek het, maar niet voor mr. Bart Jan Stapel. Hij stond de hoofdverdachte bij.

Een banaan is een banaan, zo was de leidraad van zijn betoog, en als de koeriers in het bezit waren van cocaïne, dan hadden zij buiten medeweten van zijn cliënt er een handeltje bij gehad. Trouwens, het Papiament is een schrale taal, een mengelmoes. Niets is wat het lijkt. Over het woord 'banaan' kan ook in het Papiaments weliswaar geen twijfel bestaan, maar over veel andere woorden wel. En als de telefoontaps maar opnieuw worden vertaald, door deskundigen dit keer, dan zal blijken dat de afspraken met de koeriers betrekking hadden op bonafide handel. En uiteraard dienden de koeriers als getuigen te worden gehoord.

In de beslotenheid van de raadkamer bestond een zekere lacherigheid over de kwestie van de bananen, en flauwe grappen waren niet van de lucht. 'Nog maar even geen banaan, ik moet nog werken.'

Niemand wilde echter uitglijden over de zaak, beducht voor het virus van de tunnelvisie, zodat de rechter-commissaris, in gezelschap

Ceci n'est pas une pipe.

illustratie: Floris Tilanus

van mr. Stapel, diverse hoofdsteden bezocht, om de aldaar gedetineerde koeriers te horen.

Ruim een jaar later werd de zaak eindelijk inhoudelijk behandeld. De telefoongesprekken waren opnieuw vertaald, waarbij de banaan het had gehouden, maar andere woorden waren vervangen. De strekking van de gesprekken was dezelfde gebleven. Alle getuigen hadden een beroep gedaan op hun zwijgrecht, de exercitie van de rechter-commissaris was zonder enig resultaat. Er volgde een veroordeling met een flinke straf. Het hoger beroep voor het Hof leverde een herhaling van zetten op.

Twee jaar lang had mr. Stapel een gevecht geleverd om te bewerkstelligen dat zijn fictie, banaan is banaan, tot waarheid zou worden bestempeld, het had niets opgeleverd. Hoewel... niets opgeleverd, aan de lunchtafel van de rechtbank waren de flauwe grappen ongemerkt overgegaan in cynismen. De declarabele uren van mr. Stapel werden ruwweg geschat en men kwam tot de vaststelling dat, voordat de officier hiertoe de kans kreeg, de verdediging reeds tot ontneming was overgegaan.

Ook dat was fictie, maar opgedist met zo een diepe zucht, dat het voelde als werkelijkheid. ●